

מעדני כתר

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת יתרו תשפ"א שנה שנייה גליון 73

בעניין אי יכול לאכול סעודה שלישית קודם חצות וכיצד ינהג בשבת ערב פסח

יבואר דעת הגר"א שהזוהר ס"ל שאין אפשרות לצאת סעודה שלישית בערב פסח אלא בדברי תורה

וכתב עוד דכן משמע ב'זוהר פ' אמור דסעודה זו נדחת מכל וכל ש"מ דאין תקנה לדבר כלל, וכתב דמהזוהר משמע שאין יוצאין יד"ח סעודה שלישית במיני תרגומא שהרי לא אמר רשב"י שייאכל אחר המנחה מיני תרגומא ומוכרח דס"ל שאין יוצאין בסעודה ג' אלא בפת ואי אפשר בפת כלל, וכתב הגר"א שם וז"ל ועי' מג"א מש"כ בשם המרדכי וב"ח וכל בו וכן עיקר, עכ"ל, וכוונתו למש"כ המג"א שיחלק סעודת שחרית לשתיים כדי לקיים סעודה שלישית בשחרית וכתב וכן עיקר, וכ"כ המ"ב שם סק"ח וז"ל ועיין באחרונים שכתבו דטוב ג' שיחלק סעודת שחרית של פת לשנים דהא י"א דיוצא בזה ידי סעודה ג' וכ"כ בביתור הגר"א דנכון לעשות כן, עכ"ל.

ולכאורה יש כאן תימא רבה, דהרי הגר"א כתב דמדברי זוהר מבואר שאי אפשר לצאת סעודה שלישית בערב פסח במיני תרגומא שהרי רשב"י לא אכל מיני תרגומא בערב פסח, וכן אי אפשר לאכול מצה עשירה בערב פסח כהרמב"ם שהרי לא אכל מצה עשירה, ולכן לא יצא אלא בדברי תורה שעסק במעשה מרכבה כמבואר שם והובא במג"א וז"ל ובש"ח כ' בשם הזוהר שרשב"י הי' עוסק בתורה במקום סעודה שלישית, עכ"ל, וא"כ מדברי זוהר מוכרח גם כן שאין יוצאין סעודה שלישית בשחרית שהרי אם היה יוצא בשחרית למה היה צריך לעסוק במעשה מרכבה לצאת ידי"ח סעודה שלישית ועי' דלא ס"ל כהיראים בזה וא"כ צ"ע מש"כ הגר"א דכן עיקר לחלק סעודת שחרית לשניים שהרי מדברי זוהר משמע שא"ל לצאת סעודה ג' קודם המנחה.

יבואר דאע"פ שיוצאין סעודה שלישית בשחרית מ"מ לכתחלה צריך לעשותה אחר המנחה

ונראה לכאורה בזה דהנה הב"ח שהוא המקור של המג"א שצריך לחלק סעודת שחרית לשניים כתב וז"ל אבל ה"ר אליעזר ממין בספר יראים כתב שתי סעודות שתי שביעות יחלק לשלש סעודות ואין מכאן ראייה שסעודה שלישית שאכלה קודם ארבע שעות לא יצא עכ"ל, נראה דסבירא ליה דאע"ג דבפרק כל כתבי משמע דסעודה שלישית במנחה היא, היינו לכתחלה הינא דאפשר, אבל בערב פסח דלא אפשר ליכא ראייה דלא יצא בדיעבד קודם מנחה, וכ"כ המרדכי בפרק קמא (ס' תקמ"ב) והגהות מיימוניות בפרק ג' דחמין (אות ב) על שם ה"ר אליעזר ממין גם הרוקח בסימן רס"ז כתב שכן א"ל ה"ר אליעזר ממין משמע דכן הורה לו למעשה, עכ"ל.

ומבואר דס"ל דאע"ג דבפרק כל כתבי מבואר שזמן סעודה שלישית הוא מן המנחה ולמעלה אינו אלא לכתחלה אבל בדיעבד יוצא גם בשחרית ולהכי כתב שיחלק סעודת שחרית לשניים.

וא"כ אפשר דלא קשה על הגר"א דרשב"י עסק במעשה מרכבה מן המנחה ולמעלה אע"פ דס"ל שאפשר לחלק סעודת שחרית לשניים מ"מ לכתחלה אין יוצאין בזה ולהכי עסק במעשה מרכבה אחר המנחה כדי לצאת ידי"ח סעודה שלישית לכתחילה. ונראה דבשבת ערב פסח מי שרצה לצאת כל הדעות לכתחלה יקיים סעודה שלישית בשחרית בפת ואחר המנחה יקיים סעודה שלישית במיני תרגומא וגם יעסוק בתורה

כתב ויבואר משה אכלוהו היום כי שבת היום לד' היום לא תמצאוהו בשדה, וילפי' מהאי קרא בגמ' (שבת דף קי"ח) דחייב לאכול שלש סעודות בשבת, ומצוות סעודה שלישית של שבת אי אפשר לקיים לרוב הפוסקים אלא מן המנחה ולמעלה כמש"כ בשו"ע סימן רצ"א זמנה משיגיע זמן המנחה דהיינו משיש שעות ומחצה ולמעלה, ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית, עכ"ל, והוא מדברי הראשונים בשבת קי"ז שלמדו מהא דאיתא התם 'נפל דליקה מן המנחה ולמעלה אינו מצייל אלא סעודה אחת', והוכיחו הראשונים דאין יוצאין סעודה שלישית קודם המנחה.

ויש לעיין מאי שנא מהא דיוצאין סעודה שניה אחר המנחה ואין נזהרין לאכול קודם המנחה, וכן סעודת הלילה יוצאין בשחרית כמש"כ הרא"ש הובא ברמ"א סימן רע"ד, אע"ג דתניא בשבת קי"ז דבלייל שבת מצילין מזון שלש סעודות ובשחרית מזון שתי סעודות ומוכרח שכל סעודה יש לה זמן מסוים לצאת בה ידי"ח, וא"כ קשה מ"ש שסעודה שלישית אין יוצאין קודם המנחה וסעודה שניה יוצאין אחר המנחה, ועמד בזה בחמד משה.

ונראה לכאורה דסברי הראשונים דאין יוצאין יד"ח קודם זמן סעודה, אבל לאחר זמן סעודה אפשר לצאת ידי"ח מה שנתחייב כבר ולהכי יוצא סעודת הלילה ביום וסעודת שחרית אחר המנחה, וכן משמע באלוה רבה וצ"ע.

והנה בשו"ע סימן תמ"ד ס"א כתב וז"ל וי"ד שחל להיות בשבת, בודקין ליל שלשה עשר, ומבערים הכל לפני השבת, ומשיירין מזון שתי סעודות לצורך השבת, דסעודה שלישית זמנה אחר המנחה ואי יבול לעשותה לא במצה ולא בחמץ אלא במצה עשירה, וצריך לעשותה קודם שעה עשירית, וברמ"א כתב 'ובמדינות אלו שאין נוהגין לאכול מצה עשירה, כדלקמן סימן תס"ב סעיף ד', יקיים סעודה שלישית במיני פירות או בשר ודגים כדלעיל סימן רצ"א ס"ו, עכ"ל.

יבואר דכמה ראשונים ס"ל שיוצאין יד"ח סעודה שלישית בשחרית

אמנם במגן אברהם (שם סק"א) כתב וז"ל וי"מ גם בשחרית יפסיק סעודתו לשנים דהא י"א דיוצא בזה, וכבר כתב כן הב"ח עכ"ל, ומקורו מהיראים שיוצאים סעודה שלישית בשחרית ולכן ראוי לעשות בשחרית, אבל מאחר והרבה פוסקים ס"ל דאין יוצאין בשחרית צריך לעשות מן המנחה ולמעלה במיני תרגומא כמש"כ הרמ"א לצאת ידי כולם.

והנה בביתור הגר"א שם כתב על מה שכתב השו"ע שיוצאין סעודה שלישית במצה עשירה, שמהרמב"ם מוכח שאסור לאכול מצה עשירה בע"פ, שכתב הר"מ שבערב פסח סמוך למנחה לא יאכל עד שתחשך היינו הרבה ירקות ולא פירש שלא יאכל מצה עשירה כמו שכתבו התוס' ריש ערבי פסחים משום דס"ל שגם מצה עשירה אסורה בערב פסח, וגם מבואר מהרמב"ם שאסור לאכול מצה מבושלת אע"פ שאין יוצאין בה ידי"ח מצה, מכל מקום גם זה אסור חכמים בערב פסח, ולכן פירש שמה שאמרו חכמים לא יאכל סמוך למנחה אינו אלא הרבה ירקות, וא"כ להרמב"ם אי אפשר לצאת סעודה שלישית במצה עשירה שהרי היא אסורה באכילה בערב הפסח.

^א וכן מבואר במגן אברהם סימן קנ"ז שתמה איך מתענין בשבת עד אחר חצות והרי אסור להתענות בשבת מן התורה, וכתב דתענית עד חצות אינו אלא אם קם בעלות השחר אבל אם קם בשעה מאוחרת הרי אינו חשוב תענית אלא לאחר שש שעות מקימתו, עכ"ל, ומבואר שלא הוקשה לו אלא מה שמתענין עד אחר חצות אבל מה שאין אוכלין סעודת שבת עד אחר חצות היה נחמד ליה והיינו דס"ל שיוצאין ידי"ח סעודה שניה אחר חצות, ועיניין בערוך השולחן שכתב להזהיר לאכול סעודה שניה קודם חצות היום.

והנה מבואר לדברי המג"א דאין יכול להתענות חצי היום אלא כשקם בעלונה"ש אבל אי קם לאחר מ"כ אינו מקיים תענית חצי יום אי אוכל לאחר חצות אלא צריך להתענות עד שש שעות משעה שעמד משנתו, ויל"ע אי ישן אח"כ אי צריך להשלים עוד אותו הזמן שישן לאחר מ"כ, ולפ"ו המתענה בערב ר"ה עליו להשכים בעלות השחר דאי לא לא קיים מצוות תענית.

^ב וז"ל זוהר (דף פ"ח). 'ואי נמצא ד"ד דחל להיות בשבת אחר חצות דמלכא מקמי סעודתא דפסחא, שאני פסח דסעודתא דשבת אחר חצות בכמה גזוין, חד בגין מצות ומורוים דבעי ב"ג דישתכח תאיבא, וחד בגין פסח והא נמצא לא אשתכח מו' שעות ולמעלה דסדורא דפתורא בלא נמצא לאו הוא סדורא, ואי תימא בחמרא, חמרא שארי בגין דתאיב לבא, אבל מיומי אשתדלנא

דלא בטילנא סעודתא דשבת אפילו אינו יומי דאשתכח ביה, בהאי יומא חקל דתפוחין קדישא אתברך ומתברכן עלאין ותתאין והאי יומא קשורא הוא דאורייתא, א"ר אבא הכי הוה עביר ר"ש בזמנא דאסתלק סעודתא דשבתא מסדר פתוריה ואשתדל במעשה מרכבה והוה אמר הא סעודתא דמלכא דייתי למיכל גבאי, עכ"ל.

^ג ואמרו"ר הגאון זצ"ל היה בעל קורא בבית מדרשו של גאב"ד בריסק אחר פטירתו כשכל בני מרן הגר"א היו מתפללים שם בכל שבת, וכשחל ערב פסח בשבת בשנת תשל"ד שאל אאמור"ר זצ"ל את מרן הגר"א זצ"ל בשבת שלפני שבת ערב פסח מתי יתפללו בשבת ערב פסח, שהיה ברצונו להתפלל כותיקין בשביל להספיק לאכול שתי סעודות של חמץ קודם זמן איסור חמץ, ואמר לו הגר"א יתפללו כמחצית השעה קודם לכל שבת, ואמר לו שהרי הוא מאוחר מאוד ולא נוכל להספיק לאכול ב' סעודות קודם זמן איסור חמץ ואמר לו א"כ יתפללו שלשת רבעי שעה קודם כל שבת, והפציר בו להתפלל מוקדם יותר ואמר לו מרן הגר"א זצ"ל כותיקין לא יתפללו כאן, וטעמו משום שמרן הגר"א זצ"ל היה סבור שעיקר זמן ק"ש הוא אחר הנץ החמה כרבנו חננאל ולכן לא רצו להתפלל כותיקין, וכמדומני שגם לא הקפידו לאכול ב' סעודות בשחרית כדעת הגר"א זצ"ע.

לקיים סעודה שלישית כדי לקיים דברי הוזהר, ואע"פ שרשב"י עסק במעשה מרכבה אבל המג"א כתב בשם הש"ה שיעוסק בדברי תורה נראה דיוצא בכל דברי תורה.

יבואר אמאי אין יוצאין במצה מבושלת

והנה במהרי"ל כתב שהיה יכול לצאת במצה מבושלת שאין יוצאין בה בלילה אלא שאין נוהגין כן וצ"ע למה באמת אין נוהגין כן הרי רוב הראשונים ס"ל דמצה מבושלת מותרת באכילה בערב פסח ולמה נדחה סעודה שלישית בשביל לחשוש לשיטת הרמב"ם דס"ל דמצה מבושלת אסורה בערב פסח, ונראה שמה שאנו נוהגין שלא לאכול מצה מבושלת הוא משום הוזהר דמשמע מיניה שגם מצה מבושלת אסורה וא"כ משמע מיניה שלא לסמוך על מיני תרגומא לסעודה שלישית ולהכי יעשה כמו שכתב המג"א והגר"א לחלק סעודת שחרית לשניים וגם יקיימה בדברי תורה.¹
אמנם לשון הגר"א משמע דלהוזהר נדחית סעודה שלישית בערב פסח מכל וכל ואי נימא דס"ל שיכול לקיימה בשחרית למה נדחית מכל וכל וצ"ע.

יבואר אמאי לא יקיים שני סעודות בליל שבת כדי להשלים ג' סעודות שבת

והנה לכאורה לשיטת היראים היה יכול לצאת שני סעודות בליל שבת כמו שיוצאים סעודה שלישית קודם וזמנה הכי נמי יכול לצאת סעודה שניה קודם וזמנה וסעודה שלישית יעשה בשחרית וכבר שמעתי הערה זו מאממו"ר זצ"ל וכתב כן בגליון ארוממך ונדפס בוכרון תורת משה.
ושמעתי מיידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א דאפשר דמאחר וכבוד יום עדיף מכבוד לילה אם יאכל שתי סעודות בלילה נמצא דכבוד לילה עדיף והרי אמרו בגיטין אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן, שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתא בשבת, ואחת קבעה סעודתא בערב שבת, ושתיהן נעקרו, ופי' רש"י, בערב שבת, בליל שבת, ואין כאן כבוד שבת, דקיימא לן כבוד יום קודם לכבוד לילה, והם היו מתכוונים לשם מצוה, בשביל בטול בית המדרש, ומבואר דעל שהעדיפו כבוד לילה מכבוד יום נעקרו מן העולם והוא פלא.
אמנם יעויין במג"א סימן רע"א סק"ד שכתב בשם הוזהר שכבוד לילה עדיף דלא כהש"ס שלנו, ובמחצית השקל כתב שהביא דברי הוזהר כדי להחמיר בכבוד לילה אבל לא יעדיף כבוד לילה משל יום שהעיקר כדברי ש"ס דילן.

יבואר אם ר"ש ס"ל דחמץ מותר באכילה בערב פסח

ויש לעיין אמאי לא אכל רשב"י חמץ מן המנחה ולמעלה הרי ר"ש ס"ל דחמץ אינו אסור אלא בפסח ולא נאמר איסור אכילת חמץ בערב פסח כדאימא בפסחים דף כ"ח דס"ל דחמץ

קודם זמנו ואחר זמנו שרי, אלא דהתוס' ס"ל דר"ש אסר לאכול חמץ בערב פסח משום דתשבייתו משמע דרך השבתה ולא באכילה והאוכל חמץ בערב פסח מביטל תשבייתו, או דהתשבייתו הוא גילוי שאסור לאכול חמץ בערב הפסח כמש"כ בחזו"א שם.

אבל בבעל המאור שם כתב דלר"ש שרי אכילת חמץ בערב הפסח ויכול לקיים תשבייתו באכילת חמץ, וא"כ קשה אמאי לא אכל ר"ש פת בסעודה שלישית בערב הפסח ויקיים בזה גם כן תשבייתו.

ואפשר שאכילה שמקיים בזה תשבייתו אינו יכול לקיים בה סעודה של שבת שהרי סעודת שבת הוא ממצות עונג שבת וכל שאכילתו אינה אלא להשבייתה מן העולם אינה חשובה סעודה אע"פ שנחנה באכילתה.

עוד העיר לי ש"ב הגאון ר' מנחם מנדל רוזנברג שליט"א דאפשר דהוי כעושה מצות חבילות חבילות שהרי מקיים בזה גם תשבייתו וגם סעודת שבת, אמנם זה אינו שהרי כשאין בידו לקיים מצוותו אלא אם יעשה שניהם כאחד עבדין חבילות חבילות והכא הרי אין בידו לקיים מצוותו אחר המנחה אלא בפת וא"כ שפיר שרי לקיים בזה גם סעודה שלישית הגם שיקיים בו תשבייתו.

אמנם בבעל המאור שם כתב בשם הירושלמי שמדרבנן אסור חמץ בערב הפסח ולהכי לא יכל רשב"י לקיים סעודה שלישית בערב הפסח בפת.

יבואר אם אמרינן בשבת ערב פסח דעשה דסעודה שלישית דוחה לאיסורא דמצה בע"פ

ויש לעיין אם אינו אסור אלא מדרבנן למה לא יקיים סעודה שלישית בפת ונימא עשה דוחה ל"ת וכן לדידן קשה למה לא יקיים סעודה שלישית במצה ונימא עשה דוחה ל"ת אלא לדידן כיון דאפשר שיוצאין במיני תרגומא או שיוצאין בשחרית אי אפשר לומר עדל"ת אבל לרשב"י שהיה ברור לו שאין יוצאין בשחרית ולא במיני תרגומא אמאי לא נימא עדל"ת ויאכל מצה כדי לצאת יד"ח סעודה שלישית.

ונראה דכיון דס"ל דיוצא בדברי תורה להכי לא אמרינן עדל"ת, ולפי"ז אם אין לו לסעודה שניה של שבת אלא מצה נימא עדל"ת ויאכל מצה בערב הפסח, וכ"כ בחתם סופר הגדפס מחדש בפסחים דף מ"ט.

והנה הרי"ף בשלהי פרק אלו עוברין על המשנה של ערב פסח שחל בשבת משיירין מזון ב' סעודות הביא הירושלמי דהאוכל מצה בערב פסח כאלו בא על ארוסתו בבית חמיו וצ"ב מאי שייכא האי ירושלמי להתם ויעויין ברבינו דוד משי"כ בזה והיה מקום לומר שבא לומר דאע"פ שאמרו משיירי מזון ב' סעודות ואינו יכול לאכול סעודה שלישית מן החמץ אבל גם מן המצה לא יאכל משום שהיה הירושלמי ולא נימא שעשה דסעודה שלישית דוחה להאי איסורא וצ"ע.

בענייני גזל מאכל ושינה את הגזילה אם מברך על הגזילה

דאסור לאכול בלא ברכה אינו אלא משום חיובא דרמיא עליה, אבל כל היכא דלא רמיא עליה לברוכי מותר לאכול בלא ברכה וא"כ הכי נמי כל מאכל אסור שאינו מברך עליו תו ליכא איסורא לאכול בלא ברכה.

אמנם נראה דבאמת גם מאכלות אסורות רמיא עליה חיוב ברכה להודות על אכילתו אלא שאינו יכול להודות על אכילתו משום שהוא מנאץ בברכתו וא"כ כיון דבאמת רמיא עליה חיוב ברכה אלא שאינו יכול לברך נראה דאיכא איסורא לאכול בלא ברכה דהוי כאנס שאינו יכול לברך שאסור לאכול בלא ברכה ושמעתי שגדולי הדור מרנן ורבנן בעל אילת השחר ובעל דרך אמונה אמרו שאסור לאכול, והגאון הגדול ר' אברהם גנחובסקי וצ"ל בספר בר אלמגוים סי' פ"ז סתפק בזה וצדד שיכול לאכול שכל שאינו מחויב לברך עליו אין איסור לאכול, ולכאוף תליא במשנ"ת.

בענייני אי שרי לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך שלא יכשלו בו

לטלטלו משום גרף של רעי הרי כשמפריע לו מה שמונע הקדירה בחדרו הרי הוא צורך מקומו וחזין דס"ל דכל שאין צריך להשתמש במקומו ממש לא חשיב צורך מקומו וכ"ש היכא שאין צריך להשתמש במקומו כלל אלא שאין לטלטלו לצורך הכלי אסור, ויעויין מחזה אליהו סימן מ"ו שהאריך הרבה בזה.

ויעי' חוט שני (מזוזה ענייני סי' ג') שכתב במצא עיתון המזיק לנפש אם חשיב כלטול שברי זכוכית שמותר לטלטלם לסלק מרה"ר כדי שלא יזיקו, וכתב שמותר לטלטלו דהויק טבעי לנפש הוא כהויק לגוף, אבל לטלטל צפרניים מרה"ר אסור ע"ש.

ויש לעיין אם מותר לטלטלו לצורך מצוה שלא יכשלו בו וכבר האריכו הפוסקים בהיתר לטלטל מוקצה לצורך מצוה ויעויין בבה"ל סוף סימן רס"ו לעניין השבת אבידה ולעניין לטלטל מוקצה לצורך שריפת חמץ שאסרו התוס' בכתובות דף ז' ויעויין מש"כ בספר ברכת משה סימן ט"ז.

ועוד יש לעיין אם אומרים חטא באיסור קל של מוקצה כדי שיוצא חבדך ולא יכשל באיסור חמור של איסור ברירה וכבר הכריעו הראשונים שכל שהחוטא פושע אין חוטאין להצילו מאיסור וגם החוטא בשגגה חשוב פושע לעניין זה כדחזינן מהדביק פת בתנור שלא התירו לחבירו לרדותה כדי להצילו מחטאת, ויעויין בשו"ע סוף סימן ש"ו מש"כ הפוסקים בזה.

בענייני מי שהתפלל מנחה אחר שקיבל שבת ונזכר באמצע תפילתו כיצד יעשה

הנה בשו"ע (סי' רס"ג סעי' ט"ו) כתב וז"ל מי ששהה להתפלל מנחה בע"ש עד שקבלו הקהל שבת, לא יתפלל מנחה באותה בהכ"נ אלא ילך חוץ לאותו בהכ"נ ויתפלל תפלה של חול,

ונשאלתי במי שהתפלל מנחה אחר שקבל שבת אם צריך להפסיק באמצע תפלתו שהרי קבל שבת ותו אינו מתפלל תפלה של חול.

¹ וידוע המעשה שהבית הלוי היה במינסק ואחרו להביא לו פת לסעודה שלישית והיה חרד שמא יאחרו אחר שקיעת החמה ואמרו לו שיכול לצאת בדברי תורה כרשב"י ואמר שאם יצא יד"ח

והוא שלא קבל שבת עמהם, אבל אם ענה וקבל שבת עמהם אינו יכול להתפלל תפלה חול, אלא תפלה ערבית שתיים, עכ"ל, ומבואר שכל שקבל עליו שבת אינו יכול להתפלל תפלה של חול וא"כ לכאורה היה צריך להפסיק תפלתו ולהתפלל ערבית שתיים.

ונראה דהא דאינו מתפלל מנחה אחר שקבל שבת אינו משום שכבר עבר זמן המנחה שהרי גם המקבל שבת אינו נעשה לילה אלא שקדושת השבת מתפשטת על הערב שבת אבל אכתי יום הוא ועדיין מחייב בכל חיובי היום וכמו שכתבו הפוסקים בסימן תרס"ח שהמקבל קדושת שמיני עצרת אכתי מחייב בסוכה שגם אם חלה קדושת שמיני עצרת על חול המועד אבל לא בטל חיוב סוכה מינה דאכתי מצוות סוכה רמזא עליה הכי נמי גם אם הוא קבל קדושת שבת מכל מקום חיוב מנחה רמזא עליה אלא שאסור להתפלל מנחה של חול בשבת, להכי אינו יכול להתפלל מנחה אלא מתפלל ערבית שתיים.

ולפ"ז היה מקום לומר שיגמור תפלתו שהרי לכאורה יש להסתפק במי שאינו יכול להתפלל בשבת אלא תפלה של חול ולהזכיר של שבת בתפלתו שיאמר וזכרנו לטובה ביום השבת הזה האם יכול להתפלל תפלה זו או דאין לו להתפלל אלא תפלה של שבת.

יבואר שמי שאינו יכול להתפלל בשבת תפלה של שבת מתפלל תפלה של חול ומזכיר של שבת בתפלתו

ונראה לכאורה שיכול להתפלל תפלה של חול שהרי איתא בשו"ע סימן רס"ח שאם התפלל של חול והזכיר של שבת יצא, ואם יצא יד"ח בדיעבד, לכאורה נראה שגם במקום שאינו יכול להתפלל תפלה של שבת יכול להתפלל תפלה של חול בהזכרת שבת.

ולהכי נדון דידן כיון שהוא חייב בתפלת מנחה של חול אלא שאינו יכול להתפלל של חול כיון שקבל עליו שבת מכל מקום כל שאינו יכול להתפלל אלא של חול הרי הוא מתפלל של חול ואע"פ שאינו מתפלל של חול בשבת אלא כשמוזכר של שבת אבל באופן שהוא חייב בתפלת מנחה של חול אינו צריך להזכיר של שבת ויוצא בתפלת חול לחור.

ושמעתיה דבר חידוש מהדרי הגאון ר' מגדל לובין שליט"א שלחדש שאם שכח טו"מ בעש"ק במנחה ונוכר בליל שבת שנחלקו הפוסקים אם חוזר ומתפלל שתיים של שבת או שאינו יכול להשלים חסרונו שהרי אינו מזכיר טו"מ בשבת ולהכי מספק אינו חוזר ומתפלל, ואמר שיכול להתפלל תפלה של שבת ותפלה השנית שמתפלל לתשלומין יתפלל עד ברכך עליו ויזכיר טו"מ ואח"כ יחזור לאתה קדשת ויגמור תפלתו ונמצא שיוזכר טו"מ בתפלתו ואע"פ שאסור להתפלל תפלה של חול בשבת אבל כבר נתבאר בדמקום שאינו יכול להתפלל אלא תפלת חול שפיר מתפלל של חול ומזכיר של שבת והוא חידוש להתפלל תפלה של חול בשבת במקום שאי אפשר לו להתפלל תפלה של שבת.

יבואר שגם מי שאינו יכול להתפלל אלא תפלה של חול בשבת אינו מתפלל כלל

אבל נראה שזה אינו שהרי בשו"ע סימן רס"ג כתב שמי שקבל עליו שבת לא יתפלל מנחה אלא תפלה ערבית שתיים ואי נמצא שאינו יכול להתפלל בשבת אלא תפלה של חול הרי הוא מתפלל של חול בהזכרת שבת אמאי לא יתפלל מנחה של חול גם אחר שקבל עליו שבת שהרי אין בידו להתפלל של שבת שהרי אינו חייב אלא בתפלת מנחה של חול אלא שאם מתפלל מנחה בתורת תשלומין אחר שהוא כבר לילה הרי הוא מתפלל ב' פעמים ערבית של שבת אבל כל זמן שהוא עדיין יום הרי הוא חייב בתפלת מנחה של חול ולהכי יכול להתפלל של חול, אבל גם אינו צריך להזכיר של שבת בתפלתו שהרי אינו חייב להזכיר של שבת אלא בתפלת השבת ולא בתפלת חול.

ואין לומר שמאחר שיש לו אפשרות להתפלל תפלת תשלומין להכי אינו מתפלל של חול זה אינו שהרי תפלת תשלומין אינו משלים עיקר החיוב של תפלה שהרי כיון שעבר זמנו בטל קרבנו ואינו יכול להתפלל מנחה בלילה שהרי עבר זמנו וכמו שאמרו בתפלת מוסף שאין לו תשלומין, אלא שבכל התפלות שנתקנו גם בתורת בקשת רחמים יכול להשלים הבקשת רחמים גם לאחר זמנו, אבל בוודאי אינו מקיים עיקר חיוב תפלה של זמנה וא"כ ע"כ שמאחר שכתב בשו"ע שאחר שקבל שבת אינו מתפלל מנחה של חול ע"כ שגם באופן שאינו יכול להתפלל בשבת אלא תפלה של חול אינו מתפלל תפלה של חול, ולהכי אינו מתפלל אלא תשלומין.

יבואר שהמתחיל להתפלל תפלת חול בשבת גומרה אם אינו יכול לשנותה

לתפלת שבת

אמנם נראה שיכול לגמור תפלתו של חול ויוצא בה ידי תפלתו שהרי אמרו בגמ' ברכות דף כ"א דהמתחיל בשבת ברכה של חול משלים ברכתו וחוזר לשל שבת וכן הוא בשו"ע סימן רס"ח וטעמא דמילתא משום דגם בשבת ראויה היה להתפלל י"ח ברכות אלא שלא אטרחוהו רבנן ולהכי בהתחיל ברכה של חול משלים הברכה וא"כ הכי נמי כל שהתחיל להתפלל של חול ואינו יכול להשלים תפלתו בשל שבת שהרי התחיל אדעתא דתפלת חול הרי הוא כהתחיל כל הברכות ומשלים התפלה בשל חול ואינו צריך להזכיר של שבת משום שהוא מתפלל תפלה של חול שאינו טעון הזכרה של שבת.

אכן באמת היה מקום להסתפק בזה אם המתחיל תפלה אדעתא דמנחה אם יכול לשנותה לערבית כגון שהתחיל להתפלל מנחה אחר פלג המנחה ונוכר שהתפלל מנחה אם יכול לשנותה לערבית, והכי נמי יש להסתפק אם יוכל לשנות תפלה מנחה שהתחיל בה לתפלת ערבית של שבת.

והנה אם התחיל להתפלל מוסף ונוכר שלא אמר יעו"י בשחרית או שלא התפלל שחרית כלל כתב בבב"ב יוסף דיכול לשנותה לשחרית והובאו דבריו בשערי תשובה (סי' תכ"ב סק"ב), ובמ"ב שם סק"ד, ומבואר דאע"פ שהתחיל להתפלל לשם מוסף יכול לגמור התפלה לשם שחרית, וא"כ ה"ה היכא שהתפלל לשם מנחה יכול לשנותה לערבית כיון שהוא מפלג המנחה ויכול להתפלל ערבית שפיר יוכל לשנותה לערבית.

יבואר דמי שהתפלל ערבית מבעו"י מפלג המנחה ולא ידע שהוא עדיין יום לא יצא יד"ח ערבית

אמנם נראה שאינו יכול לשנותה לערבית דהנה בשולחן ערוך אורח חיים סימן רס"ג סעיף י"ד כתב וז"ל אם ביום המעונן טעו צבור וחשבו שחשיכה והדליקו נרות והתפללו תפלת ערבית של שבת ואח"כ נתפזרו העבים וזרח חמה, א"צ לחזור ולהתפלל ערבית, אם כשהתפללו היה מפלג המנחה ולמעלה, ואם יחיד הוא שטעה בכך, צריך הוא לחזור ולהתפלל תפלת ערבית, עכ"ל, ובמשנה ברורה שם ס"ק נ"ה כתב וז"ל ה"ה בחול נמי דינא הכי כיון שהוא נהג תמיד להתפלל מעריב בזמנו כרובן והיום בטעות התפלל, עכ"ל, ומבואר דכל שרגיל להתפלל ערבית בלילה לא עלתה לו תפלת ערבית מפלג המנחה אלא כשנתכוון לזה אבל בלא"ה לא עלתה לו לתפלת ערבית אע"פ שתפלתו תהיה לבטלה.

וא"כ נדון דידן שהתחיל להתפלל מנחה של חול אינו יכול לשנותה לתפלת ערבית של שבת שהרי כל שאינו רגיל להתפלל מפלג המנחה אינו יכול להתפלל ערבית מבעוד יום אלא בנתכוון לכך, ולהכי נדון דידן יוכל להמשיך תפלתו של חול דכיון שאינו יכול לגמור תפלתו בשל שבת נחשב שהתחיל כל הברכות וכמשנ"ת, ולהכי גומר תפלתו אע"פ שאינו מזכיר של שבת. במשנה ברורה סימן קח ס"ק כה שכתב לענין המקבל שבת שצריך להתפלל ערבית שתיים וז"ל ובדיעבד אם התפלל ראשונה לשם מנחה ואפילו אם התפלל אותה של חול אפשר דיצא הואיל ועדיין יום הוא, עכ"ל, וכוונתו שגם אחר שקיבל שבת הרי הוא מחוייב בתפלת מנחה ולא פקע ממנו חיובו אלא שאסור להתפלל מנחה של חול להכי בדיעבד יצא יד"ח.

יבואר אם קבל שבת ולא התפלל מנחה אם הוי קבלת שבת בטעות

ועוד יש לעיין בעיקר הדיון דאמרין שאסור להתפלל מנחה מ"ש ממש"כ הט"ז בסימן ר' שהמקבל שבת ולא תקעו עדיין בשופר והגיע השופר אחר שקבלו שבת שתוקעין בשופר דאמרין דהוי קבלת שבת בטעות, והכי נמי אמאי לא נימא הכי שיתפלל מנחה דהוי קבלת שבת בטעות וצ"ע, ואין לומר שמאחר שיכול להתפלל תשלומין לא חשיב טעות כל כך דכבר נתבאר שתפלת תשלומין אינה משלמת את עיקר חיוב תפלה דידה, וא"כ צ"ע אמאי לא חשיב קבלת שבת בטעות בזה וצ"ע, ויעיין מה שכתבתי בזה בספר ברכת משה סימן ז'.

יבואר אי מהני שאלה כדי לצאת יד"ח של תפלת המנחה אחר שקבל שבת

ועוד שמעתיה בשם מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל שאמר שיתפלל מנחה ואחר כך יישאל על קבלת שבת שדידה ושפיר עלתה לו מנחה שהרי נתברר שהיה חול אצלו.

ונראה שאע"פ שאינו יכול להשאל על הנדר אלא כשעדיין הנדר קיים וכל שכבר הגיע שבת כבר עבר נדרו מכל מקום מאחר שכתב הרא"ש בשלהי פרק ג' דשבועות שגם אם אכל את הנדר עדיין יכול להשאל כדי שלא יעבור על נדרו גם בזה"ל דליכא מלקות הכי נמי יכול להשאל על נדרו שקבל שבת כדי שלא יעבור במה שהתפלל תפלה של חול בשבת והרי הוא כמו שנסאר איסור שעבר מחמת השבת שקבל עליו.

ומה שיכול להתפלל מנחה של חול על סמך שישאל על שבתו אחר מנחה, דמי למש"כ הרשב"א בתשובה הובא בשער המלך פ"ו מהל' שבועות הל"ה דמי שברור לו שישאל למחר על שבועתו מותר לו כבר היום לעבור על השבועה, והכי נמי יכול להתפלל מנחה של חול על סמך שישאל על נדריו.

יבואר אם מותר לעבור על נדרו במקום שלא יוכל להשאל על נדרו רק לאחר זמן

ויש לעיין לפ"ז במש"כ השו"ע שמי שקבל עליו שבת לא יתפלל מנחה אלא יתפלל ערבית שתיים הרי יכול להשאל על קבלתו ולהתפלל מנחה וצ"ל דאריי' במקום שאין לו להתיר לו נדרו ובהו אינו יכול להתפלל מנחה אלא ערבית שתיים אבל אי נמצא שיכול להשאל גם אחר זמן א"כ אמאי לא יתפלל מנחה ואחר כך ישאל על נדרו כשיזדמן לו שלשה שהרי יכול להשאל גם אחר זמן כיון שמתקן בזה את תפלת המנחה שהתפלל אחר קבלת שבת ולכאורה מובאר מזה שאינו יכול להשאל לאחר שהתפלל מנחה.

אכן נראה שמה שכתב הרשב"א שיכול לעבור על הנדר על סמך שישאל עליו אינו אלא אם ישאל על הנדר מיד אחר שעבר עליו כמו שכתב הרשב"א שנדר שלא יהיה אצל חמיו בחג השבועות ואינו יכול להשאל על נדרו עד שיגיע חג השבועות שאז יחול הנדר, ועל זה כתב הרשב"א שיכול להגיע לחמיו לחג השבועות ואז יתירו את נדרו מיד, אע"פ שכבר עבר על נדרו מיד בתחלת חג השבועות אבל אינו יכול לעבור על הנדר על סמך שישאל עליו לאחר זמן שהרי אפשר שלא יהא שהות בידו להשאל עליו.

לענין עונשי האיסור כמו מלקות דזה נוגע לדיני המחזקת עם הלהקות הוא מדיני המחזקת על זה מהני השאלה חכם להחשיב דלגבי היום דנים דאיתמול לא ה"י אסור אבל על האתמול לגבי האתמול ודאי דה"י אסור, ומשמע מהרשב"א דעקירת חכם הוא למפרע ממש וכפלי שמיא גליא גם אתמול דאין כאן כלל שבועה ומשום הכי אם גם הוא יודע האמת דישאל למחר מותר לו לעבור על שבועתו אף קודם שנשאל.

י' ובחידושי ר' שמואל נדרים סימן י"ח כתב וז"ל ומדבריו נראה דענין שאלת חכם הוא דהחכם עוקר הנדר למפרע ממש וכפלי שמיא גליא דגם אתמול לא היתה שבועה דה"י אתמול שבועה והעקרת חכם אינה למפרע ממש אלא דלגבי הדינים דהיום דנים דגם אתמול לא ה"י שבועה, אבל אתמול ה"י באמת שבועה פשוט דאסור לו לעבור על שבועתו כל שלא נשאל אף אי כלפי שמיא גליא דלמחר ישאל על שבועתו ורק

וא"כ ה"נ אין לו להתפלל מנחה על סמך שישאל אחר זמן אלא אם יהיה לו אפשרות להשאל מיד אחר מנחה אבל באופן שלא יוכל להשאל אלא לאחר זמן לא סמכין על מה שישאל אחר"כ.¹ **ולכא"ו** יש להביא ראיה לזה שהרי נשאלין על נדרים בשבת לצורך השבת ואי נימא שיכול לעבור על נדרו על סמך שישאל אחר כך למה הותר לו להשאל בשבת על נדרו הרי יכול לעבור על נדרו בשבת ולהשאל עליו אחר השבת ומוכרח אינו יכול לעבור על נדרו ולהשאל עליו אלא אם נשאל עליו מיד וכמש"ל.

בעניין אי היה מותר לחשב על המן להופכו מאפי למבושל בשבת

שנים שעשאוה פטורים כמבואר בשבת דף ג' ועל זה בא הכתוב לאמר ששת ימים תעשה מלאכה ר"ל תעשה מעצמה שנעשית ע"י סיוע המלאך וא"כ לא תהיו סבורים שמוותרים אתם לעשות בשבת זה אינו דאפ"ה וביום השביעי יהי לכם קודש שאתם אסורים בעשיית מלאכה **וטעם הדבר כי שבת שבתן לה' שגם אצל השי"ת הוא שבת וא"כ אז גם המלאך לא יסייע אתכם בשבת** וא"כ תהיו אתם העושים כל המלאכה ע"כ כל העושה בו מלאכה וגו' שהוא עשה כל הדבר, עכ"ל.

יבואר אם ביו"ט היה צריך להכין המאכלים במחשבה מבעוד יום

והיה מקום לומר דביו"ט יכלו לחשוב ביו"ט עצמו להפוך המאכלים למה שרצו כיון שמלאכת אוכל נפש מותר ביו"ט, אלא שלמש"כ הרמ"א סימן תצ"ה ס"א בשם הראשונים שגם מלאכת אוכל נפש עצמו אם אינו מפיג טעם צריך לעשותו מעיו"ט א"כ המן בודאי לא היה מפיג טעם וא"כ היה ראוי להכינו מבעוד יום גם ביו"ט וא"כ ביו"ט לא היה מתהפך למה שרוצה וכמש"כ הנצי"ב שאם צריך להכינו מבעוד יום לא היה מתהפך בשבת. **אמנם** נראה שאם הכין תבשיל ליו"ט וביו"ט היה רוצה בתבשיל אחר שלא חשב עליו מבעוד יום הרי מותר לעשותו ביו"ט שהרי היכא שהוא אנוס שלא יכל להכינו בעיו"ט מותר וכמש"כ במ"ב סימן תצ"ה סק"י וז"ל ואם לא עשאו מעיו"ט מפני איזה אנוס מותר אפילו בלי שנינו, ובשער הציון כתב דכן מוכח מביצה דף י"ד וכוונתו שאמרו הכל צריכין מלה ואין הכל צריכין תבלין ולהכי מותר לדרך תבלין ביו"ט ומבואר שכל שלא חשב עליו לאכלו מערב יו"ט מותר לעשותו ביו"ט ונראה שהיה צריך לחשוב ולהכין המן מעיו"ט ואם היה רוצה לשנותו ביו"ט יכל לשנותו למה שרוצה גם ביו"ט לזה חשיב אנוס שלא יכל להכינו מבעוד יום.

בעניין הזאת הדם על המשקוף ועל המזוזות של שאר הפתחים אם זרקו אחר שנעשה בן שנה

שגם בנתינה על המשקוף ועל שתי המזוזות היה שעות פוסלות שכתב שם וז"ל והיזהר דמשקוף ושתי מזוזות תרגומא אבן שנה. כלומר דלכל הוויותיו בעינין שיהא בן שנה אבל תמים לא בעינין דליהוי אלא עד שעת קבלה, עכ"ל, ומבואר דבעינין דהזאה דמשקוף ושתי המזוזות יהיו כשלא עבר שנה מלידתו של השם, ויש לעיין למשנת' דהזאה של המשקוף ושתי המזוזות של שאר פתחי הבית אם אינו אלא כדי שלא יבוא המשחית אל הבתים מסתבר שאינו צריך להיות בן שנה בשעת הזאה אבל אם הזאה זו הוא מדני הקרבן כמפיקת שיריים אפשר דבעינין שלא יעבור שנה מלידתו בשעת הזאה או, וז"ע.

זבחי אלוקים רוח נשברה השובר רצונותיו וזכה לישועה במדת הדין

והנה כתב בחיבאקל ואעבור עליו ואראו מתבוססת בדמיון ואומר לו בדמיון חיי ואמרו ח"ל שהוא דם פסח דם מילא הובא בשר"י פרישת בא ומבואר בדבר פסח ומילא נאלו אבותינו מוציאים הוא משום שדבר פסח ומילא הקריב ישראל עצמיותם לך' יתברך, ובה שנתן האדם מעצמו ומקריב רצונותיו על מנחת ד' זוכה לזאת וישועה ולכן באלו המצוות דייקא יצאו ישראל ממצרים.

ושמעתו שהתאן הגדול ר' חיים קריאות זצ"ל סיפר באסיפה של צדקה שהיו שם כמה אילי הון שביקש מהם שייולו מכספם לצדקה, וסיפר שהיה בעת זה במונ' המלחמה שרץ להוציאו להורג והתפלל להקב"ה בלבו שייחור לו מה שנתן מכות תקופה אחת לאורח שקרא לו ר' שיעליעל משנה' בחדרו כשלא יצא בעל חובת התלמידים, והוא היה יטן על גבי רצפת הבית ומיד נישע ויצל ממות שאמר הגסטפו לקחתו להרוג ביער והחיל שלקחו להרוג רחם עליו ויה באור ואמר לו לברוח ויצל, ואמר שכדי לזכות לישועת צריך לשבור מעצמו ולשבור השדרה ולישן על הרצפה כדי שהקב"ה יושיע בעת צרה.

וזה מה שכתבאר שמי שמקריב משלו ושותן מזה שרצה בו ועבר על יצור זוכה שיתקבל לרצון לפני ד' ובה זוכה לכל הטובות שגם מדת הדין מסבכת לישועתו.

ושמעתו עוד שמרן בעל אילת השחר זצ"ל אמר לאחד שהתעכבו כמה מכתובות בשידוכים שיעשו כל אחד מבני ביתו ויתור משלו בכל יום והקב"ה יחון אותם, וכך נהגו מיד ימים במושך ארבעה חדשים, ובעודו"ת נתארכו כל מנותיו בזה אחר זה.

אלא לשמא דיו"ה ה"א וא"ו ה"א דא לגבי דינא קשיא מדת הדין לא מקריבין קרבנא דכתיב (ויקרא א) אדם כי יקריב מנח קרבן לך, לך ולא (ויקרא ה א) לשמא דאלקים, וכי תקריב קרבן מנחה לך, וזכר תודה לך, וזכר שלמים לך, ובגין כך מין דוד מלכא לגבי אלקים אמר, וזכר תודה לך, וזכר שלמים לך, ואתה שילה לא תרצה דא לשמא דא לא מקריבין אלא חד נשברה דכתיב וזכר אלקים חת נשברה, קרבנא דאלקים עצמו וחבריו דלכא, כי עכ"ל. ומבואר דקרבן לאלקים הוא בשבירת עצמותו ושבירת חורו, ובה זוכה גם במדת הדין, וכמו שכתב החתם סופר דהקרבן אינו עולה לרצון אלא במדת הרחמים אבל שבירת עצמו עולה לרצון גם במדת הדין.

ודרוש דא בסתורין פרק נגמר הדין (דף י"ג) הוהב את יצורו ומתודה עליו כאלו כדל' להקב"ה בשם שלמות נפשו' ובה זוכה אין דבר תורה בתק"יין תודה ונכדו וזכר דא אלא דא אראו בישע אלקים, עכ"ל, ואפשר לפרש שכל הזוכה את יצורו הרי הוא זוכה לישועה משום שבירתו הוא זוכה שכל השובר עצמו הרי הוא זוכה בדין שהאמר וזש דרך ארצו בישע אלקים שהוא מדת הדין. וכתב החו"א באגרות ח"א מכתב ל' בה זכאמו אין דבר תורה בתק"יין אלא במי שממדת עצמו עולה המדת שבכאן הוא הנטה מפשטו של חיים לעומק של החיים לדרך טובו של החיים כל שהאדם מביט בשבירת המדות מביט חיים כי שבירת המדות היא הרגת החיים השטחיים ומיתו, של היצר המלאך את כל הנהגת החיים המוליד בדרבך של תורה מדות המדות והמדות רבות הנה והם עצמו ובשרו של האדם והמדות אחת כהן המדת את עצמו ומקצת עצמו ככל עצמו, עכ"ל, ומנצח דכל שממדת אחת מהמדות והרצונות הרי הוא ממות עצמו ובה האדם זוכה בדין שהוא בכלל זכר אלקים חת נשברה ובה זוכה בכלל זכר תורה וזש דרך ארצו בישע אלקים.

וקח יתרו עולה וזבחים לאלקים וגו' וברמב"ן כתב וז"ל ואמר עולה וזבחים לאלקים, בעבור שיתור ענין לא ידע ה', כי משה אמר אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים וגו' ויצילם ה' (לעיל פסוק ח), אבל יתרו הקרבן לאלקים, וככה לא ימצא בכל הדקדוקים שבתורה כדנים, כאשר אפרש בע"ה (ויקרא א טז). עכ"ל. ובספר דול קדומים להדרי"א כתב שגורם בפסוק זבח לאלקים יחרם בלתי לך לבדו שהקרבנות אינם אלא לך שהוא שם הדין בדרך הוא ואל תאמר שיתור הקרבן לאלקים ועל זה אמר הכתוב וגו' לא תטה ולא תלחצו שאל שיתור אותו משום שערין לא יזכר שם הדין בדרך הוא.

ובדעת ספר כתבו וז"ל לה' הרנב"ן כי שהיה זאת סעודת מילת יתרו כי חתן דמים הוא, וכ"כ בס' רבנו בחיי, ולפ"ה נרמז לו בקרא שמואל בינו דכתיב ויקח עולה וזבחה היא תמות דוקא ולא יתכפר לו בעולה וזכב כ"א במדת בשום מקום כדכתיב בפרשת משפטים זבח לאלקים יחרם בלתי לך לבדו, והרנב"ן הרגיש בזה, ולפ"ה ליישב דהה' המעם ע"ד השטח שלא ישתח עולה או זכב כ"א לשם ה' הוא מטעם כי במדת הדין לא יתקבל הקרבן כלל כי נפש הדומה היא תמות דוקא ולא יתכפר לו בעולה וזכב כ"א במדת הרחמים, אמנם המל עצמו הרי הוא כאילו הקרב נפשו לך' ושפיר יתקבלו קרבנותיו אפילו לפני אלקים, ואתי שפיר דכתיב וזכר שם אלקים ומכח שהיה יום מילתו של יתרו ואכלו הסעודה הזאת לכבוד המילה, עכ"ל.

וכן איתא בזהר (פרשת משפטים טו קח), וז"ל כתיב (תהלים טא) כי לא תחפץ וזכר ואתה עולה לא תרצה, וזכר אלקים חת נשברה לב נשבר וזכר אלקים לא תבזה, כי לא תחפץ וזכר, וכי לא בעי קדשא בריך הוא דיקרבן קמיה קרבנא וזה איהו אתקין לגבי דייבא קרבנא דיקרבן ויתכפר לך' וחייבו, ואלו דלקמי שגא דאלקים אמר ויקרבנא לא קריבן לשמא דאלקים

¹ והנה שמעתי כמה פעמים מעשה נפלא מהרב ר' מנחם פרוש זצ"ל שביים שיש אחד נקרא על ידי שליח של מון הגאב"ד דברסקא זצ"ל לבוא אליו לביתו, כאשר הופיע בפניו סיפר על שמועה ששמע אודות תלמיד חכם אחד התנות במצב כלכלי קשה מאד וביקש מהרב פרוש למצוא פתרון להוציאו מהמגבר הכספי אליו נקלע, והעולה וידועו כמה הצעות שונות הנוגעות לפתרון בעייתו של אותו חכם, ולאחר ששב הרב פרוש לביתו נקרא שוב לבוא באופן דחוף לביתו של מון הגאב"ד זצ"ל כמחצית השעה קודם מניית השבת, וכשהגיע אליו פנה אליו מון זצ"ל ואמר כי זה עתה עלה בדעתי שמו של אדם פלוני שיש בידו היכולת לסויע בענין המדובר ויש לפנות אליו במכתב בבקשת סיוע, והתיישב לכתוב את המכתב בנוסח המדויק שאותו הוא הכתיב לו, וכן איתא בזהר (פרשת משפטים טו קח), וז"ל כתיב (תהלים טא) כי לא תחפץ וזכר ואתה עולה לא תרצה, וזכר אלקים חת נשברה לב נשבר וזכר אלקים לא תבזה, כי לא תחפץ וזכר, וכי לא בעי קדשא בריך הוא דיקרבן קמיה קרבנא וזה איהו אתקין לגבי דייבא קרבנא דיקרבן ויתכפר לך' וחייבו, ואלו דלקמי שגא דאלקים אמר ויקרבנא לא קריבן לשמא דאלקים

אתם מתפללים מיד, ובאמת וכי לא צריך לפחד הרי בגמרא נדרים (דף י'). אמרו שלא יאמר לה' חטאת והוא משום שגם ימות אחר שיאמר תיבת לה', עכ"ל.

וכה"ו איתא בשולחן ערוך הלכות סוכה סימן תרל"ג סעיף ד' וז"ל מיעשה בתבן ובטילו, הרי זה מיעוש ואין צריך לומר רפז ובטילו אבל סתם אינו מיעוש אפי' בעפר עד שיטבולנו בפה, ובמשנה ברורה שם ס"ק י"ג כתב עיין לעיל סימן שט"ז ס"א ב"ב ס"ק כ"א, ד"א **שגם בביטול בלב סוג**, כתבו האחרונים דאסור למעשה ביו"ט דאין צורך בזה וכדלעיל בסיון שט"ז ס"א וז"ל ועוד וביטול הסוכה בזה ומכשירה ואסור כהאי דהדום בסיון תרמ"ו ע"ש.

ובשער הציון שם ס"ק ט"ז כתב וז"ל בחדושי ר' יעקב אימגן מסתפק **במעשה בעיר יום טוב רק לא בטלה, אם רשאי לבטל ביום טוב**, וטעמו, דאף על גב דבטול ביום טוב שרי ומבואר לעיל בסיון תמ"ד, הכא גרידא שהרי מתקן הסוכה ומכשירה על ידי בטולו, וכמו לעיל להחרימם תרומה בשבת דאסור אפילו בקריאת שם בלבד (ענין דבאי פרק ז' ובמפרשים), כמו כן הכא, ומכל מקום אפשר דיש להקל מאד דלמטה פוסקים בהסכמה בלב בלבד גם כן סוג, כתב רבנו מנוח בהלכות סוכה כמו שכתבנו, ועיין בגשמת אדם בכלל קמ"ו, עכ"ל, ומבואר מדבריו שחילק בין ביטול בפה לביטול בלב דביטול בלב שרי בשבת אף שנעשה ביום בזה ורק ביטול בפה אסור.